

Dne 7. července 1700, den první

O noho poledne 7. července roku 1700 slunce stálo vysoko na římském nebi a hodně páliło. Ten den mi Pán Bůh prokázal tu milost, že mi dal lopotit se s velkou námahou (ale za slušnou odměnu) na zahradách vily Spada.

Když jsem pozvedl oči ze země a upřel je k obzoru přes vzdálené mříže vstupní brány, otevřené při této příležitosti dokořán, zahlédl jsem, snad první po pázatech, která stála u čestného vchodu, mrak bílého prachu ohlašující hlavu dlouhého hada složeného z kočárů hostů jedoucích za sebou.

Při tom pohledu, jež jsem velmi brzy sdílel s ostatními služebníky ve vile, kteří, jako vždycky plni zvědavosti, přispěchali s největším potěšením, byly radostné horlivé přípravy konány ještě s horečnějším spěchem. Majordomové, rychle se vrátivší k horlivé činnosti vzadu v obytném křídle vily, ztráceli trpělivost, vydávající s křikem celé dny rozkazy služebníkům, kteří se pletli a sráželi se s houfy lokajů ukládajících do sklepa poslední potraviny, zatímco venkované skládající bedny ovoce a zeleniny pospíchali, aby byli co nejdříve zase na vozech stojících u vchodu pro dodavatele, a volali na své ženy, které mezi služkami dosud hledaly tu, jež by byla hodna toho, aby jí zbožně svěřily nádherné květinové věnce, hebké a červené jako jejich líčka.

Bledé vyšivačky přicházely zatím odevzdat damaškové látky, záclony a bělostné ažurované a vyšívané ubrusy, v tom pražícím slunci oslňující při pouhém pohledu; tesaři a truhláři stloukali a pilovali, dodělávali lóže, sedadla a la-

vice v podivném kontrapunktu se zmateným nacvičováním hudebníků, kteří přišli vyzkoušet akustiku divadla v přírodě; architekti si v pokleku zpod přivřených očí měřili délku uličky, držíce nešikovně v jedné ruce paruku a odfukující v tom velkém vedru, a zkoumali a znovu odhadovali konečný účinek své scénické výpravy.

Tak velký shon a rozruch nebyl bezdůvodný. Kardinál Fabrizio Spada měl ani ne za dva dny slavnostně oddat svého jednadvacetiletého synovce Clementa, dědice svého značného jmění, s Marií Pulcherií Rocciovou, rovněž neteří člena svatého sboru kardinálů.

Aby událost důstojně oslavil, kardinál Spada se k potěšení velkého množství prelátů, šlechticů a pánů chystal uspořádat několik dní zábavy u rodinné vily, obklopené nádhernými zahradami a ležící na vrchu Gianicolo u pramene Acqua Paola, kde je skvostný vzduch a odkud je nejkrásnější pohled na střechy města.

Letní vedro vskutku radilo dát přednost vile před velkolepým a proslulým rodinným palácem dole ve městě na náměstí Capo di Ferro, kde by se hosté nemohli těšit z rozkoší venkova.

Slavnostní přijetí ve skutečnosti začínalo oficiálně téhož dne, kdy kolem poledne, jak se předvíдалo, se objevovaly kočáry nejhorlivějších hostů. Bylo očekáváno velké množství členů vznešených rodin a duchovních ze všech stran: diplomatických zástupců mocností, členů svatého kolegia, mladých i starších příslušníků velkých rodů. První oficiální zábavy měly započít v den svatby, až by bylo všechno dokonale připraveno, aby to budilo úžas přirozenými a efemérními scénickými efekty, domácí zelení zpestřenou cizokrajnými květy, i papírovými, kteréžto vybízely každého, aby je poznal v tisícerých podobách, bohatších zlata Šalomounova a prchavějších idrijské rtuti.

Mrak prachu zdvíhající se za kočáry, které v hluku příprav nebylo ještě slyšet, se stále víc blížil a ve výši velké za-

táčky před mřížovými vraty vily bylo už možno zahlédnout první záblesky nádherných ozdob na kočárech.

Jak nám bylo řečeno, hosté, kteří nepříjížděli z Říma, měli dojet přede všemi, aby se jim dostalo zaslouženého odpočinku po únavě z cesty a po několik večerů sladkého klidu venkova. Takže na oslavu budou svěží, odpočatí a užijí si před ní i trošku zábavy. Což určitě prospěje všeobecné dobré náladě a pomůže k plnému zdaru oslav.

Římští hosté si však budou moci vybrat, zda i oni budou bydlet ve vile Spada, anebo, budou-li příliš zaměstnáni úřady a obchody, budou příjíždět každý den v poledne a večer se vracet do svých vlastních sídel.

Po svatbě měly vskutku nastat další dny a večery velkolepých a rozmanitých zábav: kromě hrátek v zahradách, o nichž jsem již mluvil, bude tu i lov, hudba, divadlo, různé společenské hry, a dokonce závody v šermu a zpěvu a tak dále. Nakonec bude ohňostroj. Všehovšudy to měl být ode dne svatby celý týden oslav až do čtvrtka 15. července, kdy hostům, ještě předtím než budou propuštěni, se mělo dostat zvláštní přízně, měli být odvezeni do města a navštívit tam nádherný a vznešený palác Spada na náměstí Capo di Ferro, kde prastrýci kardinála Fabrizia, nebožtíci kardinál Bernardino a jeho bratr Virgilio, shromáždili před půlstoletím velmi bohatou sbírku obrazů, knih, starožitností a drahocenných věcí, nemluvě o freskách, iluzivních malbách a nejrůznějších architektonických důvtipných nápadech, které jsem nikdy neviděl, věděl jsem však, že udivují všechny národy.

Ted' už byl pohled na kočáry na obzoru provázen vzdáleným hřmotem kol po dláždění, když jsem se však podíval lépe, všiml jsem si, že ve skutečnosti přijíždí z kočárů zatím jediný: no ovšem, řekl jsem si, pánové dbají vždycky na to, aby mezi příslušnými průvody byla určitá vzdálenost, aby se každému z nich dostalo náležitého uvítání a nebylo nebezpečí, že dojde k nějaké nechtěné nezdvořilosti, která ne-

zřídka mívá za následek nesvár, dlouholeté nepřátelství a, pánbůh nedopust', krvavé souboje.

Při této příležitosti bylo nebezpečí ve skutečnosti omezeno stupněm prozíravosti mistra ceremoniáře a majordoma, dokonalého dona Paschatia Melchiorriho: přivítání hostů měli na starosti oni, protože, jak již bylo známo, kardinál Fabrizio byl velmi zaměstnán svým úřadem státního sekretáře.

Zatímco jsem se snažil uhodnout erb na blížícím se kočáru a viděl už v dálce mračno prachu za dalšími kočáry, chválil jsem v duchu, že za příležitostné divadlo byla vybrána vila Spada: v zahradách na Gianicolu byl po západu slunce zaručen chládek. Dobře jsem to věděl, protože jsem do vily chodíval už dlouhou dobu. Moje skromné hospodářství se nacházelo za bránou San Pancrazio, nedaleko odtud. Měli jsme s mou ženou Cloridíí to štěstí, že jsme mohli ze svého políčka prodávat čerstvé byliny a dobré ovoce služebnictvu ve vile Spada. A občas jsem býval volán na nějakou mimořádnou práci, zvláště když bylo třeba vyšplhat se někam, kam bylo nesnadno se dostat, jako na střechy nebo do světlíku, což byly věci, které mi vskutku ulehčoval můj omezený vzrůst. Vyžadovali si mě však také, měli-li málo personálu, jak se opravdu stalo u příležitosti slavnosti, když bylo do vily posláno na práci dokonce všechno služebnictvo z paláce Spada, kde kardinál mezi jiným využil prázdného paláce, aby dal provést různé ozdobné práce, mezi nimi malbu fresek v ložnici novomanželů.

Už dva měsíce jsem tedy byl neúnavně k službám mistra květináře a obdělával jsem, sázel, prořezával a šlechtil. Práce nebylo málo. Vila Spada neměla svým pánům udělat ostudu. Před mřížovým plotem vily se táhlo loubí zdobené zelení tvořící spirálu, která jako hebký a vonný had obtáčela sloupy, hlavice a postupně se zužovala, až se smísila s drobnými ozdobami na arkádách. Vstupní cesta, která normálně vedla mezi prostými řadami vinných keřů, měla teď po obou stranách nádherné rozkvetlé záhony. Zdi byly všude natřeny zeleně a byla na nich znázorněna falešná okna: hebké

louky, dokonale zastřižené podle návodu mistra květináře, zvaly bosé nohy k procházce.

Jakmile jste se jednou dostali k obytnému křídlu, to jest k domu určenému k bydlení, uvítal vás příjemný stín a opojná vůně velké wistáriové besídky podepřené dočasnými oblouky, pokrytými nádhernou zelení.

Po straně obytného křídla se rozkládala nově upravená italská zahrada. Byla to tajná zahrada, byla totiž obklopená zdí. Na stěnách, které ji skrývaly, mohl návštěvník obdivovat malbu krajiny a mytologické náměty: z každé strany vykukovala božstva, amorci, satyrové, kdežto na zahradě v chládku pološera mohl ten, kdo chtěl mít klid a rozjímat vzdálen dotěrných pohledů, nerušeně obdivovat jilmy a topoly, višně a švestky, révové keře, stromy bologneské a neapolské, kaštany, divoce rostoucí stromy, kdoule, platany, granátovníky a morušovníky a také fontánky, vodní hříčky, žertovné věcičky založené na perspektivě, terasy a tisíc dalších atrakcí.

Následovala apatykářská zahrada, která byla nedávno od shora dolů také úplně nově osázená a kde se pěstovaly čerstvé léčivé byliny na odvary, obklady, náplasti a na další použití v lékařském umění. Léčivé rostliny byly obehnány plůtky šalvěže a rozmarýnu a sestaveny do pečlivých geometrických obrazců, jejichž vůně pronikala vzduchem a opájela smysly návštěvníka. Vzadu za budovou vedla cestička kolem stinného lesíku do soukromé kaple Spadových, kde se měla konat svatba. Odtud po pahorku svažujícím se k městu vycházely jako trojzubec tři cesty, z nichž jedna vedla k divadlu v přírodě (postavenému výslovně pro slavnost a skoro už hotovému), druhá ke stavení na samotě (užívanému jako ubytovna hlídačů, herců, studnařů, pracovníků starajících se o fontány a kdovíkoho ještě) a třetí k zadnímu východu.

Dlouhá alej (souběžná s tou vedoucí ke vchodu, avšak víc uvnitř), která se naopak uprostřed plané vinice vracela k přední části vily, vedla ke kulatému jezírku s vodotryskem a jeskyní nymf, pokračovala dál, až se konečně dostala

k pečlivě udržované louce, na které byly pro občerstvení v přírodě postaveny lavice a stoly bohatě vyřezávané a vykládané a stíněné nádhernými stříškami z pruhovaného lněného plátna.

Nezasvěcený návštěvník tu zůstal stát pln obdivu, až si povšiml, že všechno tohle vybavení je jen rámeček a pozvání k ještě velkolepějšímu pohledu na celou vinici. Jeho užaslé zřítelnice zbrzdilo náhle bleskurychlé ubíhání římských bašt a zdí s cimbuřím, které se táhly napravo k obzoru, vynořující se znenadání z hlubin svých tisíciletých, neviditelných základů ponořených ve spánek. Víčka při tom nečekaném výmluvném pohledu rychle mrkala a srdce bušilo. Mezi všemi těmi krásami, plnými vůní a kouzla, se zdálo, že každá věc se zrodila pro radost a že všechno je poezie.

Vila Spada se tak stávala velkým divadlem oslav a nevypadala již jako malý, i když roztomilý letní venkovský letohrádek, který téměř mizel před bohatstvím a nádherou mnohem velkolepějšího paláce Spada na náměstí Capo di Ferro.

Vila mohla teď už bez uzardění čelit nejslavnějším rozkošným letohrádkům před dvěma stoletími, kdy zušlechťovali Řím svými díly Giuliano da Sangallo a Baldassare Peruzzi. První najatý pro vilu Chigi, druhý vyžádaný kardinálem Alidosim pro jeho letohrádek v Maglianě, zatímco Giulio Romano stavěl vilu Dataria Turiniho na Gianicolu a Bramante a Raffael geniálně budovali jeden vatikánský Belveder a druhý vilu Madama.

Ve skutečnosti bylo ve „věčném městě“ od nepaměti zvykem velkých pánů dát si postavit bohatá sídla poblíž zeleně, kde by zapomněli na starosti a každodenní únavu, i když by tam jezdili jen několikrát do roka. Aniž bych se musel vracet daleko zpátky k bohatým venkovským sídlům, která si stavěli už staří Římané (a která opěvovalo tolik vynikajících básníků od Horatia ke Catullovi), věděl jsem dobře z četby nebo z hovoru s nějakým bohatým knihkupcem

(ještě víc však se starými venkovany, kteří lépe než kdokoli jiný znají vinice a zahrady města), že v posledních dvou stech letech bylo u velkých římských knížat módou dát si v okolí města postavit vilu, kde by díky venkovskému klidu zapomněli na každodenní starosti. Uprostřed římských hradeb Mura Aureliane a v jejich nejbližším okolí, na místě holých plání a vlhkých políček, nabyla pomalu vrchu vinice s letohrádkem, to jest zahrada s vilou.

A jestliže první vily měly cimbuří a věžičky (které jsou dosud vidět na nechráněné Vigna Capponi), skvoucí to dědictví středověkých nepokojů, kdy panské domy byly i malými pevnostmi, za pár desítek let se styl zklidnil a stal se půvabnějším a něžnějším a teď každý velký pán toužil po tom mít sídlo s vyhlídkou na vinice, zahrady, ovocné sady, lesíky nebo piniové hájky, které by ho uváděly v sladký klam, že mu patří všechno, co pohledem obsáhne, aniž by se hnul z lenošky, a že tu vládne.

Ke vši té výzdobě a připraveným efektům v zeleném ohrazeném prostoru kolem vily přistupovala veselá atmosféra vládnoucí ve svatém městě. Rok Páně 1700, v němž jsme byli, byl skutečně rok jubilea. Ze všech stran sem mířily nekonečné houfy poutníků, kteří si přišli vyprosit odpuštění hříchů a získat milost Boží. Sotva došli z ulice Romea k hřebeni okolních pahorků a zahlédli kopuli svatého Petra, zanotovali věřící (kterým se právě proto říkalo poutníci do Říma) chvalozpěv na nejznamenitější ze všech měst, červené rudou krví mučedníků a bělostné bílými liliemi Kristových panen. Hostince, útulky, koleje a dokonce soukromá obydlí podléhající povinnosti poskytnout pohostinství byly přeplněny poutníky; v uličkách a na náměstích se ve dne v noci hemžili zbožní lidé a vysílali do vzduchu své litanie. Noc byla osvětlena pochodněmi bratrstev, která bez přestání oživovala ulice městských čtvrtí. V takovém horlivém nadšení už

ani krutá podívaná na mrskače nebudila hrůzu: práskání bičků, jimiž asketové zuřivě švihali do zpocených a zmíždřených zad, tvořilo kontrast k cudným zpěvům novicek ve svěžím chládku klášterů. Sotva poutníci dorazili do města Kristova zástupce na zemi, ihned se odebrali do chrámu svatého Petra, i když byli po velké cestě unaveni, a teprve po dlouhé modlitbě na apoštolově hrobě si dopřáli nějakou hostinku odpočinku. Druhý den, dříve než vyšli ze svých ubytoven, klesali na kolena, pozvedali srdce k Bohu, dělali si na čele znamení kříže, hloubali nad tajemstvím Kristova života a nejsvětější Panny Marie, odříkávali růženec, postupně navštívili čtyři jubilejní baziliky, pak se účastnili čtyřicetihodinové modlitby nebo výstupu do svatých schodů, čímž měli dosáhnout úplného a naprostého odpuštění hříchů.

Zdalo se, že celkem vzato probíhá všechno v dokonalém a radostném souladu s jubileem opakujícím se každých pětadvacet let, které od dob Bonifáce VIII. přivádělo do Říma desetitisíce poutníků. Ve skutečnosti však ne právě všechno. Úzkostná starost probíhala mlčky davy věřících a poutníků: Jeho Svatost vážně onemocněla.

Již před dvěma lety papež Inocenc XII., vlastním jménem Antonio Pignatelli, byl postižen vážným druhem pakostnice, jež se pomalu zhoršovala, až mu zabránila věnovat se pravidelně církevním záležitostem. V lednu jubilejního roku došlo k lehkému zlepšení a v únoru mohl svolat konzistoř. Pro stáří a chorobu nebyl však schopen otevřít Svatou bránu.

Čím víc postupoval svatý rok, tím větší byl počet věřících přicházejících do Říma. A papež naříkal, že nemůže vykonávat pobožnosti, v nichž ho tedy museli zastupovat biskupové a kardinálové. V chrámu svatého Petra naslouchal zpovědím věřících, jichž se každý den dostavily tisíce, kardinál zpovědník.

Poslední týden v únoru bylo papeži znova hůř. V dubnu našel sílu požehnat z balkonu papežského paláce na Monte Cavallo zástupům věřících. V květnu dokonce navštívil čtyři

baziliky a koncem měsíce přijal toskánského velkovévodu. V polovině června se zdálo, že se skoro zotavil. Navštívil četné kostely a také fontánu San Pietro in Montorio, právě dva kroky od vily Spada.

Jak se blížilo jaro, věděli však všichni, že zdraví Jeho Blahoslavenosti je křehčí než vločka sněhu; a horko letních měsíců neslibovalo nic dobrého. Kdo byl v papežově blízkosti, vykládal šeptem o nocích probdělých v bolestech, o náhlých a krutých kolikách. Konec konců, říkali si vážně mezi sebou kardinálové, Svatému otci je pětasmdesát.

Jubileum roku 1700, šťastně zahájené naším pánem Inocencem XII., bylo zkrátka v nebezpečí, že bude ukončeno jiným papežem: jeho nástupcem. Neslýchaná věc, soudilo se v Římě, ne však proto nemožná. Někteří už předvíдали na listopad konkláve, někdo rovnou na srpen. Letní vedro, tvrdili největší pesimisté, zničí zbytky papežovy obranyschopnosti.

Na náladu kurie (a každého Římana) působila tedy jak poklidná atmosféra jubilea, tak špatné zprávy o papežově zdraví. Dokonce já měl zájem na této věci: dokud bude Svatý otec žít, budu mít čest sloužit, i když jen občas, tomu, kdo byl v celém Římě nad kohokoli jiného obáván a ctěn: nejznamenitějším kardinálovi Fabriziou Spadovi. Právě jeho si Jeho Svatost vybrala za státního sekretáře.

Nemohl jsem jistě tvrdit, že dobře znám nejváženějšího a nejdobrotivějšího kardinála Spadu. Slyšel jsem však, že je nejpoctivější a nejčestnější a také nejprozíravější a že má nejbystřejší rozum. Jeho Svatost Inocenc XII. ho jistě ne náhodou chtěl mít po svém boku. Proto jsem tušil, že začínající slavnost nebude pouhou hostinou ušlechtilých duchů, ale i důstojným setkáním kardinálů, vyslanců, biskupů, vladařů a dalších velmi slavných osob. A všichni budou úžasem zvedat obočí nad hudebními a divadelními produkcemi, poetickými kratochvílemi, řečnickými projevy a bohatými hostinami v dekorativním prostředí zeleně a v lepenkových divadlech vily Spada, jaké se v Římě neviděly od dob Barberiniových.